

УДК 351.83

Шубалий О. М., д.е.н., доцент,
Луцький національний технічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У РЕГІОНІ

У статті вивчено тенденції зміни основних показників розвитку соціально-трудо­вих відносин на прикладі окремого регіону – Волинської області. Запропо­новано вдосконалити національний підхід до аналізу тенденцій і за­кономірностей зайнятості та безробіття населення.

Ключові слова: соціально-трудо­ві відносини, регіон, зайнятість, безробіття, тенденції.

Shubalyi O.

TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL AND LABOR RELATIONS IN THE REGION

In the article the tendencies of the main indicators of development of social and labor relations are studied on the example of a separate region - the Volyn region. It is proposed to improve the national approach to the analysis of trends and patterns of employment and unemployment of the population.

It was found out that in order to substantiate the managerial decisions on improving the system of social and labor relations at the regional level, it would be advisable to carry out a deeper study of the trends of changing the main indicators and to evaluate them in relation to the specifics of the region in the current socio-economic conditions.

The results of the study showed that during the last 5-6 years in the labor market of the Volyn region there were negative trends in the reduction of the level of economic activity, employment, unemployment, and a decrease in the number of people applying to the employment service. In the difficult period of protection of the country from external threats in 2014, the number of the employed unemployed has significantly decreased. Among the employed population, there is a decrease in the average number of employees and the prevailing coefficients of turnover for release over the coefficient of turnover for admission. A certain disincentive to reducing unemployment is the excessive growth of average unemployment benefits over the growth rate of average wages, but the average monthly wage in the region is very low.

On the basis of studying the tendency of changes in the main indicators of the development of social and labor relations revealed, on the one hand, a decrease in registered unemployment, but an increase in unemployment on the basis of the

ILO methodology, on the other hand. It is concluded that at present the approach of the state employment service does not provide full information on the trends of unemployment and the development of social and labor relations in general. It is proposed to improve the national approach to the study of trends and patterns of development of social and labor relations at the regional level.

Key words: social-labor relations, region, employment, unemployment, tendencies.

Шубальый А. М.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В РЕГИОНЕ

В статье изучены тенденции изменения основных показателей развития социально-трудовых отношений на примере отдельного региона – Волинской области. Предложено усовершенствовать национальный подход к анализу тенденций и закономерностей занятости и безработицы населения.

Ключевые слова: социально-трудовые отношения, регион, занятость, безработица, тенденции.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-трудова сфера є динамічною складною системою соціально-економічних відносин між різними суб'єктами, кожен з яких відстоює власні інтереси. У результаті їх нерівнозначної взаємодії можуть виникнути певні дисбаланси у соціально-трудовій сфері. Для здійснення ефективного регулювання соціально-трудових відносин на різних рівнях управління потрібно володіти повною, своєчасною та достовірною інформацією про тенденції зміни основних показників-індикаторів у цій сфері. Цим пояснюється постійна необхідність вивчення тенденцій розвитку соціально-трудових відносин, зокрема й на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питаннями аналізу та оцінки розвитку соціально-трудових відносин на регіональному рівні на постійній основі займаються ряд органів виконавчої влади, зокрема, головні управління статистики та центри зайнятості населення у відповідній області, департаменти соціальної політики при облдержадміністраціях. Також поточну інформацію у цій сфері відслідковують відповідні підрозділи на рівні районів, міст і окремих територіальних громад. Разом з тим, нерідко аналітичні

функції завершуються вивченням поточного стану за 1 – 2 роки, тоді як ґрунтовні висновки про тенденції розвитку соціально-трудо­вих відносин, на нашу думку, можна зробити на основі аналітичних досліджень за період не менш як 5 років.

Певні спроби проведення подібних теоретико-методологічних та практичних досліджень здійснювали багато відомих вчених: С. Бандур, О. Грішнова, Н. Єсінова, О. Жадан, А. Колот, Е. Лібанова, Г. Назарова, Я. Побурко, Д. Примаченко, Л. Ткаченко, В. Шедяков та ін. [1 – 6; 9 – 11]. Але в кожному конкретному випадку для обґрунтування управлінських рішень щодо вдосконалення системи соціально-трудо­вих відносин на регіональному рівні доцільно провести глибше вивчення тенденцій зміни основних показників та дати їх оцінку стосовно специфіки відповідного регіону в теперішніх соціально-економічних умовах.

Цілі статті. Основна мета даного дослідження полягає у вивченні тенденцій зміни показників розвитку соціально-трудо­вих відносин на прикладні окремого регіону – Волинської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На початковому етапі аналізу вивчено динаміку основних показників економічної активності, зайнятості та безробіття населення, які формують основу для подальшого розвитку соціально-трудо­вих відносин у Волинській області за 2011 – 2016 рр. (табл. 1). Протягом аналізованого періоду спостерігається негативна тенденція до зменшення кількості економічно активного населення. Якщо аналізувати населення у віці 15 – 70 років, то в цілому за 2011 – 2016 рр. цей показник зменшився на 48,2 тис. осіб, або 10,0 %, а щодо населення працездатного віку, то його негативна зміна була менш значнішою, відповідно 14,1 тис. осіб, або 3,2 %.

Таблиця 1

Зміна основних показників економічної активності, зайнятості та безробіття населення
 у Волинській області за 2011– 2016 рр.

Показники	Одиниця виміру	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Темп приросту, %		
								2015 р./ 2014 р.	2016 р. / 2015 р.	2016 р. / 2011 р.
Економічно активне населення	в середньому за період, тис. осіб									
у віці 15 – 70 років		480	481,8	483,6	455,4	440,4	431,8	-3,3	-2,0	-10,0
працездатного віку		440,4	445,4	450,2	435,8	432,9	426,3	-0,7	-1,5	-3,2
Рівень економічної активності	у % до насел. відпов. вікової групи									
у віці 15 – 70 років		64,3	64,5	64,8	60,9	58,8	57,7	-3,4	-1,9	-10,3
працездатного віку		70,3	70,4	70,7	67,8	67	65,6	-1,2	-2,1	-6,7
Зайняте населення	в середньому за період, тис. осіб									
у віці 15 – 70 років		440,1	442,8	445,7	410,5	397,3	382,1	-3,2	-3,8	-13,2
працездатного віку		400,5	406,4	412,3	390,9	389,8	376,6	-0,3	-3,4	-6,0
Рівень зайнятості населення	у % до насел. відповідної вікової групи									
у віці 15 – 70 років		59	59,3	59,7	54,9	53,1	51	-3,3	-4,0	-13,6
працездатного віку		63,9	64,3	64,7	60,9	60,3	57,9	-1,0	-4,0	-9,4
Безробітне населення (за МОП):	в середньому за період, тис. осіб									
у віці 15 – 70 років		39,9	39	37,9	44,9	43,1	49,7	-4,0	15,3	24,6
працездатного віку, з нього зареєстр. у держ. службі зайнятості		39,9	39	37,9	44,9	43,1	49,7	-4,0	15,3	24,6
Рівень безробіття населення (за МОП):	у % до економ. актив. населення									
у віці 15 – 70 років		8,3	8,1	7,8	9,9	9,8	11,5	-1,0	17,3	38,6
працездатного віку		9,1	8,8	8,4	10,3	10	11,7	-2,9	17,0	28,6

Примітка. Побудовано з даними [7, 8]

Це призвело до незначного зниження і рівня економічної активності населення за увесь аналізований період: населення у віці 15 – 70 років – на 6,6 % (з 64,3 % у 2011 році до 57,7 % у 2016 році), а працездатного населення – на 4,7 % (з 70,3 % у 2011 році до 65,6 % у 2016 році).

Також за аналізований період спостерігається поступове зменшення кількості зайнятого населення: у віці 15 – 70 років – на 58,0 тис. осіб, або 13,2 %, а працездатного віку – на 23,9 тис. осіб, або 6,0 %. Що свідчить про зменшення трудового потенціалу регіону. З іншого боку, за цей період відбулося збільшення кількості безробітних як у віці 15 – 70 років, так і працездатного віку – на 9,8 тис. осіб, або 24,6 %. Це пов'язано із загальним зменшенням економічної активності в області та порівняно із підвищенням рівня виплат по безробіттю, що не стимулює незайнятих швидше шукати роботу, навіть не за професією та з порівняно нижчим рівнем оплати праці.

Але, незважаючи на це, зменшується чисельність безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості – з 12,7 тис. осіб у 2011 році до 11,0 тис. осіб у 2016 році, або на 13,4 %. З іншого боку, спостерігається зростання рівня безробіття за методологією МОП з 8,3 % у 2011 році до 11,5 % у 2016 році, а рівень безробіття працездатного населення незначно збільшився, відповідно з 9,1 % до 10,0 %.

Зміна основних показників використання робочої сили у Волинській області за 2011 – 2016 рр. представлена у таблиці 2.

Внаслідок зменшення економічної активності зменшилася і потреба підприємств у працівниках більше, ніж у 3 рази – з 1,8 тис. осіб у 2011 році до 0,5 тис. осіб у 2014 році. Але у 2016 році вона знову зросла до 1,6 тис. осіб. Як наслідок, показник навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце збільшився більше, ніж у 3 рази – з 6 осіб у 2011 році до 22 особи у 2014 році, а у 2016 році знову зменшився до 6 осіб.

Таблиця 2

Зміна основних показників використання робочої сили у Волинській області за 2011 – 2016 рр.

Показники	Одиниця виміру	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Темп приросту, %		
								2015 р. / 2014 р.	2016 р. / 2015 р.	2016 р. / 2011 р.
Потреба в робочій силі	на кінець звітного періоду, тис. осіб	1,8	0,6	0,5	0,5	0,8	1,6	60,0	100,0	-11,1
Навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце, вакантну посаду	на кінець звітного періоду, осіб	6	20	21	22	15	6	-31,8	-60,0	0,0
Середній розмір допомоги по безробіттю	в останньому місяці звітного періоду, грн	804	908	990	1071	1330	1928	24,2	45,0	139,8
	у % до відповідного періоду попер. року	112,4	112,9	109	108,2	124,2	145	14,8	16,7	29,0
Середньооблікова кількість штатних працівників	тис. осіб	195,1	192,7	180,5	181,8	170,6	170,5	-6,2	-0,1	-12,6
Коефіцієнт обороту робочої сили по прийому	у % до середньо-облікової кількості штатних працівників	23,9	20,9	22,2	22,7	21,7	24	-4,4	10,6	0,4
Коефіцієнт обороту робочої сили по звільненню	у % до середньо-облікової кількості штатних працівників	25,5	26	23,7	24,7	24,5	25,4	-0,8	3,7	-0,4
Середньомісячна заробітна плата										
номінальна	гривень	1994	2339	2580	2721	3291	4047	20,9	23,0	103,0
реальна	у % до відповідного періоду попер. року	110,2	117,9	111	93,5	78,9	109	-15,6	38,1	-1,1

Примітка. Побудовано за даними [7, 8].

Протягом аналізованого періоду середній розмір допомоги по безробіттю збільшився у 2,4 рази і на кінець 2016 року становив 1928 грн, тоді як середньомісячна заробітна плата за аналогічний період збільшилася у 2 рази і у 2016 році становила 4047 грн. Тобто у незайнятих працівників не було достатніх матеріальних стимулів до прискорення пошуку підходящої роботи, що збільшить рівень доходів. У той же час, спостерігаються негативні тенденції серед зайнятого населення. Адаже, середньооблікова чисельність штатних працівників за аналізований період зменшилася з 195,1 тис. осіб у 2011 році до 170,5 тис. осіб у 2016 році, або на 12,6 %. Це відбулося через постійне перевищення коефіцієнтів обороту по звільненню над коефіцієнтом обороту по прийому. Зокрема, у 2014 році ці показники становили, відповідно 22,7 % та 24,7 %, а у 2016 році – відповідно, 24,0 % та 25,4 %, тобто збільшилися. Це свідчить про збільшення загального обороту робочої сили у регіоні та є негативним явищем, що свідчить про нестабільність штату підприємств і організацій регіону.

Аналіз рівнів зареєстрованого безробіття у Волинській області за 2011 – 2016 рр. представлено на рис. 1.

Протягом аналізованого періоду спостерігається тенденція до зменшення рівня зареєстрованого безробіття – з 2,9 % у 2011 році до 2,6 % у 2016 році. З іншого боку, спостерігається тенденція до зменшення кількості незайнятих громадян, які скористалися послугами державної служби зайнятості – з 38,6 тис. осіб до 36,3 тис. осіб, або на 6,0 %. Це свідчить про недовіру населення до державних служб працевлаштування. Серед негативів можна відмітити значне зменшення кількості працевлаштованих безробітних службою зайнятості майже у 2 рази – з 24,3 тис. осіб у 2011 році до 11,9 тис. осіб у 2016 році.

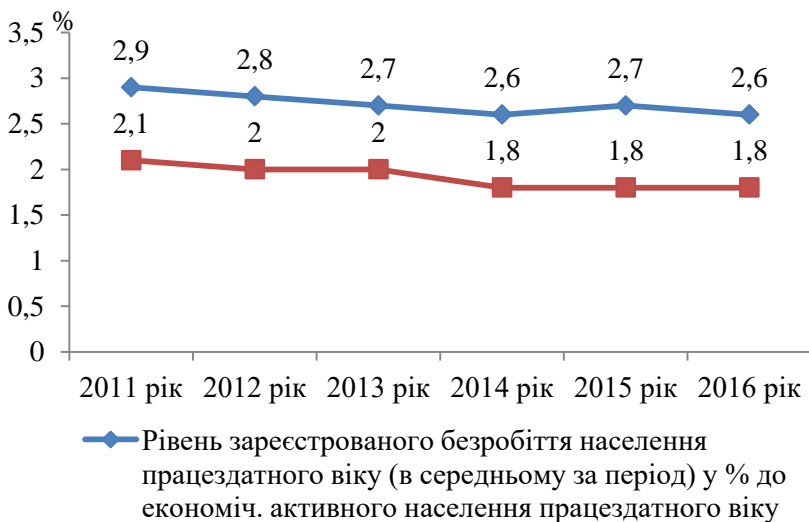

Рис. 1. Аналіз рівнів зареєстрованого безробіття у Волинській області за 2011 – 2016 рр. (побудовано автором за даними [7, 8])

Висновки. Отже, в цілому протягом аналізованого періоду на ринку праці Волинської області спостерігаються негативні тенденції до зменшення рівня економічної активності, зайнятості населення, зростання рівня безробіття та зменшення кількості осіб, які звертаються до служби зайнятості. З іншого боку, у 2014 році суттєво зменшилася кількість працевлаштованих безробітних. Адаже, серед зайнятого населення спостерігається зменшення середньооблікової чисельності працівників та переважання коефіцієнтів обороту по звільненню над коефіцієнтом обороту по прийому. Певним дестимулюючим фактором до зменшення безробіття є перевищення темпів росту середньої допомоги по безробіттю над темпами росту середньої заробітної плати, але рівень середньомісячної заробітної плати в області є надто низьким.

Вказані тенденції свідчать, з одного боку, про зменшення показників зареєстрованого безробіття, але збільшення

безробіття за методологією МОП з іншого боку. Тобто, на даний час підхід державної служби працевлаштування не дає повної інформації про тенденції безробіття населення та розвиток соціально-трудова відносин в цілому. Тому у перспективі виникає необхідність вдосконалення національного підходу до вивчення тенденцій і закономірностей розвитку соціально-трудова відносин на регіональному рівні.

1. Бандур С. І. Розвиток соціально-трудова відносин як передумова досягнення продуктивної зайнятості населення / С. І. Бандур // Ринок праці та зайнятості населення. – 2014. – № 1. – С. 8–13.
2. Грیشнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / О. А. Грیشнова. – К. : Знання, 2011. – 535 с.
3. Єсінова Н. І. Моніторинг соціально-трудова відносин в Україні / Н. І. Єсінова, Д. О. Примаченко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2015. – Вип. 1. – С. 179–190.
4. Жадан О. В. Моніторинг функціонування системи соціально-трудова відносин: методологічний аспект / О. В. Жадан // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 2. – С. 453–460.
5. Колот А. М. Соціально-трудова відносини: теорія і практика регулювання: монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2013. – 230 с.
6. Назарова Г. В. Забезпечення розвитку ринку праці молоді на засадах моніторингу / Г. В. Назарова, Д. С. Касьмін // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2016. – Вип. 1(2). – С. 30–34.
7. Офіційний веб-сайт Волинського обласного центру зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/vol/control/uk/index>.
8. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>
9. Побурко Я. О. Основи організації регіональної статистики / Я. О. Побурко. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2004. – 196 с.
10. Ткаченко Л. Г. Удосконалення моніторингу зареєстрованого ринку праці / Л. Г. Ткаченко // Статистика України. – 2016. – № 4. – С. 44–50.
11. Шедяков В. Є. Розвиток соціального партнерства в контексті постіндустріальних трансформацій трудова відносин / В. Є. Шедяков // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 80–91.